

**YANGILANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM
TIZIMIDAGI ISLOHATLAR**

Jumaniyozova N.S.

*Toshkent davlat transport universiteti
"Ijtimoiy fanlar" kafedrasida v.b. dotsenti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada so'ngi yillarda mamlakatimizda tub islohotlar amalga oshirilib, davlat va jamiyat boshqaruvini tubdan yangilash, ijtimoiy sohani modernizatsiyalash borasida keng ko'lamli yangilanish va tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Shu asosda yurtimiz kelajida iqtidorli va istiqbolli, malakali va raqobatbardosh professional kadrlarga juda katta ehtiyoj vujudga kelishini nazarda tutgan holda yangilanayotgan o'zbekistonda ilm-fan va ta'lim tizimidagi islohatlarga aloxida e'tibor qaratilayotgani haqida to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Professional ta'lim, ilm-fan, dual ta'lim, pedagogika, pedagogik faoliyat, ehtiyoj, modernizatsiya, ta'lim-tarbiya, davlat ta'lim standartlari, davlat ta'lim talablari, innovatsiya, texnologiya.

Kirish. Bugun jahonda o'zining munosib o'rnini ega bo'lib borayotgan O'zbekistonimizda ilm-fan va ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, ilm-fan sohasi vakillarini har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha tegishli farmon va qonunlar qabul qilayotgani barchani birday quvontiradi, albatta. Yuksak taraqqiy etgan mamlakatlar tajribasi tahlil qilinsa, ilm-fan, innovatsion texnologiyalar hamda ta'lim-tarbiya masalalariga davlatning eng muhim vazifasi deb qaralgani, kerak bo'lsa, ushbu soha vakillarini har tomonlama ijtimoiy qo'llab-quvvatlaganiga va rag'batlantirilganiga guvoh bo'lamiz. Zero, millat va davlat ravnaqi, tom ma'noda, yuksak tafakkur sohiblari qo'lida ekani ayni haqiqatdir desak mubolag'a bo'lmaydi.

Yurtimizda o'tgan qisqa yillar davomida ijtimoiy sohada amalga oshirib kelinayotgan ulkan islohotlar markazida, shubhasiz, ilm-fan, ta'lim masalasi turibdi. Davlat rahbarining bevosita g'oyasi va tashabbusi asosida bugungi kunda maktabgacha ta'lim, o'rta ta'lim, oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimida muhim islohotlar ro'y bergani jamiyatimizdagi o'zgarishlar yaqqol dallidir.

Prezidentimiz Murojaatnomasidagi ta'lim-tarbiya, ilm-fan sohasiga oid fikr-mulohazalar nafaqat o'z xalqimiz o'rtasida, balki dunyo miqyosida ham e'tirofga loyiq ko'rilmogda. Xalqaro jamoatchilik va diplomatik korpus vakillari Prezident Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston parlamentiga yo'llagan Murojaatnomasida ta'kidlangan muhim tashabbuslarning dolzarbligini mamnuniyat bilan qayd etmogda. Xususan, Indoneziyaning O'zbekistondagi elchisi Sunario Kartadinata bu haqda to'xtalib, jumladan, quyidagilarni bayon etadi: "O'zbekiston Prezidentining ijtimoiy-siyosiy hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan va kelajakka yo'naltirilgan

Murojaatnomasi menda katta taassurot qoldirdi. Murojaatnomada ta'lim va yosh avlodni kamol toptirish masalalariga urg'u berilgani alohida e'tiborga loyiq. Bularning barchasi juda muhim va strategik ahamiyatga ega". Shu kabi e'tiroflar o'z o'rnida O'zbekistonning xalqaro maydondagi imidji va reytingini yanada yuksalib borayotganidan dalolat beradi .

Prezidentimizning Murojaatnomasida maktab bitiruvchilarini oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini 2020 yilda kamida 25 foizga va kelgusida 50-60 foizga yetkazish, 2020-2021 o'quv yilidan boshlab davlat granti asosida o'qishga qabul bo'yicha davlat buyurtmasi parametrlarini bosqichma-bosqich oshirib borish, masofaviy o'qitishni kengaytirish, xotin-qizlarni oliy ta'limga qabul qilishda alohida grantlar ajratish kabi vazifalar belgilab berilgan edi. . Albatta, bu borada ko'plab ishlar amalga oshirildiki, bundan barchamiz yaxshi xabardormiz. Quvonarlisi shundaki, yaqinda bo'lgan Murojaatnomada mazkur sohaga oid bir qator muhim tashabbus va takliflar ilgari surildi, aniqrog'i, aniq-ravshan raqamlar keltirildi.

Biz o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim. Bugungi kunda ta'lim sohasini tubdan takomillashtirish davr talabiga aylangan. Ushbu talabdan kelib chiqqan holda, ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi qonunlar qabul qilinmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 2020 yil 23 sentyabr kuni qabul qilingan bo'lib, uning maqsadi ta'lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

Mazkur qonun bilan ta'lim sohasidagi asosiy prinsiplar belgilangan bo'lib, ular asosan ta'lim ustuvorligining tan olinishi; ta'lim olish shaklini tanlash erkinligi; ta'lim sohasida kamsitishlarga yo'l qo'yilmasligi; ta'lim olishga doir teng imkoniyatlarning ta'minlanishi; ta'lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarining singdirilganligi; ta'lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyati; ta'limning uzluksizligi va izchilligi; o'n bir yillik ta'limning hamda olti yoshdan yetti yoshgacha bo'lgan bolalarni bir yil davomida umumiy o'rta ta'limga tayyorlashning majburiyligi; davlat ta'lim standartlari va davlat ta'lim talablari doirasida ta'lim olishning hamma uchun ochiqligi; o'quv dasturlarini tanlashga doir yondashuvning yagonaligi va tabaqalashtirilganligi; insonning butun hayoti davomida ta'lim olishi hisoblanadi. Yangi Qonun keng imkoniyatlarga yo'l ochdi. Jumladan, ta'lim shakllari kengaydi: ishlab chiqarishdan ajralgan holda ta'lim olish (kunduzgi); ishlab chiqarishdan ajralmagan holda ta'lim olish (sirtqi, kechki, masofaviy); dual ta'lim; oilada ta'lim olish va mustaqil ta'lim olish; katta yoshdagilarni o'qitish va ularga ta'lim

berish; inklyuziv ta'lim; eksternat tartibidagi ta'lim; mudofaa, xavfsizlik va huquqni muhofaza qilish faoliyati sohasida kadrlar tayyorlash .

Ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlanayotgan ishlab chiqarishda faoliyat yurituvchi, ilmiy rivojlanishni qo'llab quvvatlovchi kadrlar tayyorlashdir. Ta'lim shakllarining kengligi iqtidorli yoshlarga o'z qobiliyatlarini yanada kengroq ochish imkonini berish bilan bir qatorda ana shunday yoshlar bilan ishlash tizimini yanada takomillashtirish masalalarini yanada dolzarblashtiradi. OTMlari iqtidorli yoshlarni o'z dargohlariga jalb qilish bilan bir qatorda ular bilan ishlash uchun ilmiy-tadqiqot ishlari, talabalar konstruktor byurolari, talabalar ilmiy to'garaklari, ilmiy seminarlarda qatnashish kabi shakllarda ishlashni rivojlantirish masalalarini o'rta tashlaydi. Iqtidorli talabalarni ta'lim muassasiga jalb qilinishi ularni izlash va aniqlash tizimini takomillashtirish, ularni umumiy va maktabgacha ta'lim davridan tizimli ravishda aniqlab, qobiliyatlarini rivojlantirishga imkoniyat yaratish tizimini takomillashtirishni taqazo etadi. Eksternat ta'limi iqtidorli talabalarga o'z imkoniyatlaridan kelib chiqib, ta'lim olish tempini o'zi belgilashga sharoit yaratar ekan, ta'lim dargohlari ularga iqtidorlari va qiziqishlaridan kelib chiqqan holda qo'shimcha dasturlar asosida o'z bilimlarini kengaytirishga sharoit yaratish choralarini izlashi darkor. Masofaviy ta'lim shakli, qo'shimcha, ikkinchi ta'lim olish imkoniyatlarini ochishga yordam berishi mumkin. Dual ta'lim nafaqat professional ta'lim tizimida, balki oliy ta'limda ham qo'shimcha ta'lim dasturlari sifatida, ta'lim oluvchilarning imkoniyatlari, qiziqishlari va intilishlari asosida mutaxassilikni egallash dasturlarini taklif etib, ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga yordam berishga sharoit yaratadi. Shu bilan bir qatorda, ushbu ta'lim turlarini tashkillashtirishda ta'lim oluvchilarga individual-psixologik yondoshuv zarurligini unutmaslik kerak, chunki, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalari pedagoglar bilan muloqada shakllanadi va u har bir insonda turlicha. Ta'lim jarayoni kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi, eksternat, masofaviy ta'lim shakllari bo'yicha ta'limni tashkilashtirishda, ushbu jihatlar ham chuqur o'rganib chiqilishi lozim. Ushbu vazifalarni hal etishda, pedagog xodimlarga qo'yiladigan vazifalar juda katta va ular ham "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda o'z aksini topgan. Ushbu majburiyatlarni ado etishda pedagoglarga o'z fanini puxta bilish bilan bir qatorda psixologik pedagogik bilimlar, nutq madaniyati, ichki madaniyat va ma'naviyat, keng tafakkur talab etiladi. Shuning uchun har bir pedagog o'z malakasini oshirishda ushbu masallarni inobatga olishi, OTMlar esa, masofaviy ta'lim imkoniyatlaridan keng foydalanishi maqsadga muvofiq deb o'ylayman.

"Ta'lim to'g'risida"gi Qonun mamlakatimizning yangi uyg'onish davri oldiga quygan vazifalarni hal etishga keng imkoniyatlar ochib bermoqda, pedagoglardan esa Qonun ustivorligini ta'minlagan holda berilayotgan imkoniyatlardan samarali foydalanish, vazifalarni hal etishga ijodiy yondoshish va mas'uliyatni his etish talab etiladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev o'zining mamlakatimizda ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish masalalari muhokamasi bo'yicha o'tkazgan videoselektor yig'ilishidagi ma'ruzasida: "Biz ustozni otaday ulug' deb bilgan, doimo ardoqlagan ma'rifatparvar xalqning vakillarimiz. Men ham o'qituvchi, muallim deganda o'zim uchun eng aziz va hurmatli bo'lgan ziyoli va zamonaviy, samimiy va mehribon insonlarni tasavvur qilaman." - deb ta'kidlab o'tgan edi. Darhaqiqat, o'tmishda ham, hozirda ham davlat va jamiyat ravnaqiga asos bo'lgan ta'lim, tarbiya, ilm-fan barcha erishilgan g'alabalarga muhim omil bo'lib xizmat qilgan. Bunga tarixdan ko'plab misollari keltirish mumkin.

Ma'lumki, dunyoga hukmronlik qilish da'vosida bo'lgan frantsuz armiyasi 1870-1871 yillarda bo'lib o'tgan urushda o'zidan anchayin kuchsiz bo'lgan Prussiyadan mag'lubiyatga uchragan edi. O'shanda Parij ko'chasida ketayotgan frantsuz zobitiga yuzlanib, bir kampir "Bolam, eshitishimcha sizlar qandaydir yalangoyoq pruss askaridan yengilgan emishsizlar. Shu rostmi?" - deb aytganida, boyagi frantsuz zobiti kampirga qarab: "Biz yalangoyoq pruss askaridan emas, balki prussiyalik o'qituvchidan mag'lubiyatga uhradik" - degan ekan. Alqissa, shu o'rinda Prezidentimizning o'z faoliyatlarining dastlabki yillarida aytgan va keyinchalik zamonamizning eng muhim shoriga aylanib ketgan "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak", degan so'zlarida naqadar katta ma'no bor ekanligiga yana bir bor amin bo'lasan, kishi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimiz yuksak maqsadlarni ko'zlab katta yo'lga chiqqan ekanmiz, ya'ni, bugundan "Uchinchi Renessans" poydevorini barpo etayotgan ekanmiz, barchamiz yagona maqsad yo'lida Prezidentimizga kamarbasta bo'lib, vijdonan ishga kirishsak, albatta, zafar biz tomonda bo'ladi, qilgan ezgu niyatlarimiz ro'yobga chiqadi. Maqsadimizga erishimizda birinchi navbatda albatta ilm-fan, ta'limni o'rni beqiyosdir.

REFERENCES:

1. Мирзиёев Ш. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 2-жилд. – Тошкент: Ўзбекистон, 2019. – Б. 88
2. Раматов, Ж.С., Ҳасанов, М.Н., & Жуманиёзова, Н.С. (2022). ТАЛАБА-ЁШЛАР МАЪНАВИЙ ДУНЁҚАРАШИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ САМАРАЛИ УСУЛЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10-2), 866-874.
3. Nazarova, N. J. R., & Jumaniyazova, N. S. (2023). YANGI O'ZBEKISTONDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA UNDA MALAKALI KADRLARNI TAYYORLASH MASALASI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 138-143.
4. Muratova, D. A., & Jumaniyazova, N. S. (2018). BERUNIY AND EUROPE. *Теория и практика современной науки*, (5), 24-26.

5. Назарова, Н. Ж., Муратова, Д. А., & Жуманиязова, Н. С. (2022). ЎЗБЕКИСТОН ТЕМИР ЙЎЛ ТРАНСПОРТ ТИЗИМИДА АЁЛЛАРНИНГ ЎРНИ ВА РОЛИ. *Scientific Impulse*, 1(3), 331-336.
6. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Лочин Азаматович Валиев (2022). АУРОБИНДО ГХОШ ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ ФАЛСАФИЙ МЕЪРОСИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 1161-1169.
7. J. S. Ramatov, M. Hasanov AL-FAROBİY SIYOSIY DAVRAN VA IJTIMOİY-MADANIY ANVOL // *Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar*. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/al-farobiy-davridagi-siyosiy-va-izhtimoiy-madaniy-vaziyat> (kirish sanasi: 12.11.2022).
8. М.Н.Ҳасанов, А.А.Азимбаев, Ҳалилов Ў., & Каримов Б. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ШАХС МАЪНАВИЙ КАМОЛОТИГА ДОИР ҚАРАШЛАРИ . *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 147–153. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/new/article/view/629>
9. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МАФКУРАВИЙ ТАҲДИДЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА АХЛОҚИЙ ТАРБИЯНИНГ АҲАМИЯТИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 952-956.
10. Ramatov, J.S., Valiev, L.A., Xasanov, M.N. XIX ASRDA HINDISTONDAGI IZHTIMOIY - FALSAFIY JARAYONLAR // *ORIENSS*. 2022. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hih-asrda-indistondagi-izhtimoiy-falsafiy-zharayonlar> (kirish 12/11/2022).
11. Ф. А. Кушаков, М. Н. Ҳасанов, Р. Ў. Баратов, Ж. С. Раматов, & С. Ҳ. Султанов (2022). ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ВА СЎЗ ЭРКИНЛИГИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (10), 803-810.
12. Раматов, Ж. С., Муратова, Д., Султанов, С. Ҳ., Тухтабоев, Э., Кушаков, Ф., & Ҳасанов, М. Н. (2022). ИЖТИМОИЙ АДОЛАТ ВА ҚАДРИЯТЛАР ПЛЮРАЛИЗМИ. *World scientific research journal*, 8(1), 102-108.
13. Раматов, Ж.С., Баратов, Р.Ў., Султанов, С.Ҳ., Муратова, Д.А., Ҳасанов, М.Н., & Эрнӣезов, У.К. (2022). ЁШЛАР ЗАМОНАВИЙ МАДАНИЙ ҚИЁФАСИ ВА УМУМИНСОНИЙ ҚАДРИЯТЛАР ТУШУНЧАСИНИНГ МАЗМУН-МОҲИЯТИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10), 376-386.
14. Hasanov, M., & Tuhtaboev, E. (2021). THE PERFORMANCE OF THE PERFECT MAN IN THE EASTERN RENESSANCE (ON THE EXAMPLE OF FARABI'S VIEWS). *Innovative Technologica: Methodical Research Journal*, 2(05), 1-6.
15. Hasanov M., Tuhtaboev E. THE PERFORMANCE OF THE PERFECT MAN IN THE EASTERN RENESSANCE (ON THE EXAMPLE OF FARABI'S VIEWS)

- //Innovative Technologica: Methodical Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 05. – С. 1- 6.
16. М.Н.Хасанов, Д.А.Ҳафизов, Р.Х.Тоиров, & Х.Қ.Болтабоев. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙ ЯШАГАН ДАВРДАГИ ИЛМ-ФАН ВА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ . JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS, 4(3), 137–140. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/new/article/view/627>
17. Kaipbergenova, D. (2016). СНЕТ ТИЛИ О’ҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ ВАЗИФАЛАРИ ВА ПЕДАГОГИК МАНОРАТИ НАҚИДА. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 33(4), 48-50.
18. Orakbayevna, K. D., Normuminovich, M., & Muxiddinova, M. Z. (2021). English language teaching methodology for non-native speakers. *Linguistics and Culture Review*, 5(S3), 1721-1725.
19. Orakbayevna, K. D. (2022, February). SYNTACTIC AND SEMANTIC FEATURES OF COMPARISON IN ENGLISH, UZBEK AND RUSSIAN LANGUAGES. In *Conference Zone* (pp. 145-147).
20. KHUSENALIYEVNA, K. D., CHORIYEVNA, A. Z., & ORAKBAYEVNA, K. D. (2021). Lexico-semantic features of technical teams of English and Uzbek languages. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 4083-4088.
21. Orakbayevna, K. D. (2022). THE IMPORTANCE OF GRAMMAR IN LEARNING A FOREIGN LANGUAGE. *Confrencea*, 7(7), 69-72.
22. Orakbayevna, K. D. (2022). Using effective language learning strategies in teaching English. *Texas Journal of Philology, Culture and History*, 2, 1-3.
23. Orakbaevna, K. D. (2022). USING THE PRINCIPLE OF UNITY IN EDUCATION. *PEDAGOG*, 1(4), 1467-1473.
24. Kaipbergenova, D. (2017). THE IMPORTANCE OF MATERIAL DESIGNING IN LANGUAGE TEACHING. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 34(3), 62-63.
25. Kaipbergenova, D. (2016). СНЕТ ТИЛИ О’ҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ ВАЗИФАЛАРИ ВА ПЕДАГОГИК МАНОРАТИ НАҚИДА. ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА, 33(4), 48-50.
26. Бўрихаджаева, М.С. (2023). МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИДА АВТОМОБИЛ ТРАНСПОРТИ КОРИДОРЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3 (1-2), 338-345.
27. M.S.Bo‘rixadjayeva. (2023). YANGI O‘ZBEKISTONDA TA’LIM MUASSASALARIDA BERILAYOTGAN E’TIBOR VA TALABALARNI IMLIY

FAOLYATGA YO'NALTIRISH . PEDAGOGS Jurnal, 28(1), 68–75. Retrieved from <http://pedagoglar.uz/index.php/ped/article/view/3107>

28. M.S.Bo'rixadjayeva. (2023). PEDAGOGIKNING KASBIY MAHORATINI SHAKLANTIRISH INTERFAOL USULLARI . World Scientific Research Journal, 12(2), 128–133. Retrieved from

<http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2541>

29. Bo'rixadjayeva, M. S. (2023). YANGI O'ZBEKISTONDA IQTISODIY TAFAKKURNI SHAKLLANISHINING USULLARI. World scientific research journal, 12(2), 134-138.

30. Bo'rixadjayeva, M. S. (2023). BUGUNGI KUN YOSHLARNI HAYOTIY BARDOSHLILIGI–MUAMMOLARNI YENGISH MANBAI SIFATIDA. World scientific research journal, 12(2), 139-143.